

СВІТОВІ СТАНДАРТИ ОХОРОНИ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ ТА ПОВІТРЯНОГО ПРОСТОРУ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ**WORLD STANDARDS FOR PROTECTION OF ATMOSPHERIC AIR AND AIRSPACE: REGULATORY AND LEGAL ASPECT**

Гордієнко А.В.,

докторант кафедри конституційного та адміністративного права,

Запорізький національний університет

Метою наукової статті визначено здійснення характеристики нормативно-правового аспектів світових стандартів охорони атмосферного повітря та повітряного простору. Встановлено, що в Конституції України було визначено як один із векторів розвитку держави збереження та відновлення довкілля, однак така діяльність і досі залишається пріоритетним напрямом державної політики. На підтвердження таких висновків наведено такі аргументи, як: відсутність якісної кодифікаційної та систематизаційної роботи із удосконалення чинного законодавства з питань охорони довкілля; недосконалість механізмів фінансування природоохоронних та природовідновлювальних заходів, що реалізується за «залишковим принципом», а також здійснюється із недотриманням законів природного стану та сталого розвитку (тобто фінансові ресурси з Державного бюджету України надходять на місцевий рівень із запізненням, не по «сезону», що призводить до того, що навіть наявність грошей відбувається в умовах неможливості їх використання) Зроблено висновок, що є пріоритетним захист світовим стандартам охорони атмосферного повітря та безпеки повітряного простору відводиться захисту права особи на безпечне довкілля, що корелюється із чинним Директивами ЄС, зокрема, з положеннями: Директиви 2008/50/ЄС «Про якість атмосферного повітря та чистіше повітря для Європи»; Директиви 2004/107/ЄС щодо миш'яку, кадмію, ртуті, нікелю та поліциклічних ароматичних вуглеводнів у навколишньому повітрі; Директиви 2004/42/ЄС про обмеження викидів летких органічних сполук через використання органічних розчинників у певних фарбах і лаках та продуктах повторної обробки автомобілів та про внесення змін до Директиви 1999/13/ЄС; Директиви 1999/32/ЄС щодо зменшення вмісту сірки у певних видах рідкого палива (вносить зміни до Директиви 93/12/ЄС); Директиви 94/63/ЄС стосовно контролю викидів летких органічних сполук (ЛОС), що виникають зі сховищ бензину та при його транспортуванні з терміналів до сервісних станцій та багато інших.

Ключові слова: нормативно-правове регулювання, об'єкт, адміністративно-правова охорона, публічний інтерес, природний ресурс, атмосферне повітря, повітряний простір.

The purpose of the scientific article is to characterize the regulatory and legal aspects of world standards for the protection of atmospheric air and airspace. It is established that the Constitution of Ukraine has defined the preservation and restoration of the environment as one of the vectors of state development, however, such activities still remain a priority area of state policy. In support of such conclusions, the following arguments are provided: the lack of high-quality codification and systematization work on improving the current legislation on environmental protection; imperfection of mechanisms for financing environmental protection and restoration measures, which is implemented according to the "residual principle", and is also carried out with non-compliance with the laws of the state of nature and sustainable development (i.e., financial resources from the State Budget of Ukraine arrive at the local level with a delay, not in season, which leads to the fact that even the availability of money occurs in conditions of impossibility of their use). It was concluded that the protection of the right of the individual to a safe environment is a priority, which correlates with the current EU Directives, in particular, with the provisions of: Directive 2008/50/EC "On ambient air quality and cleaner air for Europe"; Directive 2004/107/EC on arsenic, cadmium, mercury, nickel and polycyclic aromatic hydrocarbons in ambient air; Directive 2004/42/EC on the limitation of emissions of volatile organic compounds due to the use of organic solvents in certain paints and varnishes and vehicle refinishing products and amending Directive 1999/13/EC; Directive 1999/32/EC relating to a reduction in the sulphur content of certain liquid fuels (amending Directive 93/12/EC); Directive 94/63/EC on the control of emissions of volatile organic compounds (VOCs) from petrol storage and during its transportation from terminals to service stations and many others.

Key words: regulatory and legal regulation, object, administrative and legal protection, public interest, natural resource, atmospheric air, airspace.

Постановка проблеми. Згідно із вимогами Стокгольмської декларації про навколишнє для людини середовище визначається, що держави, які до неї приєдналися зобов'язані здійснювати повноваження та забезпечувати контроль за діяльністю суб'єктів правовідносин, спрямований на усунення ймовірності забруднення довкілля [1]. Відтак Стокгольмська декларація заклала основи та світові стандарти забезпечення безпеки атмосферного повітря та повітряного простору.

Відтак є важливим є забезпечення якості національного законодавства з питань охорони атмосферного повітря та забезпечення безпеки повітряного простору. Відповідність держави вимогам її розбудови як правової має будуватися на розробці та створенні належного нормативно-правового регулювання використання природних ресурсів в цілому, і зокрема, атмосферного повітря та безпеки повітряного простору.

Метою наукової статті є здійснення характеристики нормативно-правового аспектів світових стандартів охорони атмосферного повітря та повітряного простору.

Стан наукової розробки проблеми визначається як такий, що не містить комплексного підходу до визначення адміністративно-правових засади механізму забезпечення охорони атмосферного повітря та безпеки повітряного

простору України. Окремі питання адміністративно-правового забезпечення права і свободи людини в цілому розглядалися у публікаціях Ю. А. Волкової, Є. А. Гетьмана, Н. Ю. Задираки, Ю. П. Битяка, М. Ю. Віхляєва, В. В. Доненко, О. Ю. Дубинського, Л. О. Золотухіної, Н. В. Коваленко, Т. О. Коломоєць, Д. В. Лученка, Р. В. Миронюка, В. Г. Чорної та ін.

Виклад основного матеріалу. В Конституції України було визначено як один із векторів розвитку держави збереження та відновлення довкілля, однак така діяльність і досі залишається пріоритетним напрямом державної політики. На підтвердження таких висновків можна навести такі аргументи, як: відсутність якісної кодифікаційної та систематизаційної роботи із удосконалення чинного законодавства з питань охорони довкілля; недосконалість механізмів фінансування природоохоронних та природовідновлювальних заходів, що реалізується за «залишковим принципом», а також здійснюється із недотриманням законів природного стану та сталого розвитку (тобто фінансові ресурси з Державного бюджету України надходять на місцевий рівень із запізненням, не по «сезону», що призводить до того, що навіть наявність грошей відбувається в умовах неможливості їх використання) [2].

Світові стандарти захисту атмосферного повітря та забезпечення безпеки повітряного простору встановлюється в ряді міжнародно-правових актів, дотримання яких вимагається із врахуванням плану імплементації Угоди про асоціацію Україна – ЄС [3, с. 13].

Наявність світових стандартів охорони довкілля є тим необхідним базисом, що дозволяє вирішити задачу із універсалізації нормативних підходів до побудови національних правових систем, що сприяє формуванню усталеної та єдиної правозастосовчої практики в країнах ЄС та країнах-кандидатів до ЄС.

Отже, важливим та необхідним в умовах євроінтеграційних процесів є імплементація міжнародних екологічних норм та стандартів до національної правової системи в цілому, зокрема, у сфері охорони атмосферного повітря, що функціонально має забезпечити охорону громадського здоров'я, що визначається як «сфера знань та організована діяльність суб'єктів системи громадського здоров'я щодо зміцнення здоров'я, запобігання хворобам, покращення якості та збільшення тривалості життя» [4; 5].

Світові стандарти охорони атмосферного повітря вперше було встановлено у Декларації Стокгольмської конференції ООН 1972 р. з проблем навколишнього середовища, де одним із важливих завдань визначено створення та функціонування Глобальної системи моніторингу навколишнього середовища. Глобальна база даних та інформаційна система якості води GEMStat розміщується, керується та підтримується Міжнародним центром водних ресурсів і глобальних змін (ICWRGC) у Кобленці, Німеччина, в рамках Програми GEMS/Вода Програми ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП) та у співпраці з Федеральним інститутом гідрології. GEMStat містить дані про якість ґрунтових і поверхневих вод, що забезпечує глобальний огляд стану водойм і тенденцій на глобальному, регіональному та місцевому рівнях. Наразі зростаюча база даних містить понад 18 мільйонів записів про річки, озера, водосховища, водно-болотні угіддя та системи підземних вод із 94 країн і понад 15 000 станцій. Загалом доступні дані за період з 1965 по 2022 роки та понад 200 параметрів (додаткову інформацію див. у розділі даних) [6].

З 1976 року функціонує Глобальна система моніторингу навколишнього середовища – Програма моніторингу та оцінки забруднення харчових продуктів, яка широко відома як GEMS/Food, інформує уряди, Комісію Codex Alimentarius та інші відповідні установи, а також громадськість про рівні та тенденції забруднень у харчових продуктах, їх внесок у загальний вплив на людину та значення для здоров'я населення та торгівлі. Програма реалізується ВООЗ у співпраці з мережею з понад 30 центрів співпраці ВООЗ та визначених національних установ, розташованих по всьому світу [7].

Отже, починаючи із 1976 року у світі функціонує Глобальна система моніторингу навколишнього середовища (ГСМН), що є комплексом інструментів і технологій, що дозволяють здійснювати спостереження за станом природного середовища на планетарному рівні. Мета такої системи є забезпечення збору, обробки, аналізу та поширення даних про стан навколишнього середовища для підтримки наукових досліджень, моніторингу змін клімату, екологічного прогнозування та прийняття рішень у сфері охорони довкілля.

Важливе значення у сфері охорони атмосферного повітря та забезпечення безпеки повітряного простору відіграє Всесвітня метеорологічна організація, в результаті діяльності якої у 1985 році було підписано Віденську Конвенцію про охорону озонного шару [8].

Віденська конвенція про охорону озонного шару була прийнята 22 березня 1985 року з метою захисту озонного шару Землі від руйнування, яке виникає через антропогенні хімічні речовини, зокрема хлорфторвуглеці (CFC).

Озонний шар захищає планету від шкідливого ультрафіолетового випромінювання, що може спричинити рак шкіри, катаракту, ослаблення імунної системи та негативно впливати на екосистеми [8].

Віденська конвенція про охорону озонного шару зобов'язує країни-учасниці вживати заходів для моніторингу і обміну інформацією про стан озонного шару, а також розробляти національні стратегії для зменшення використання речовин, що руйнують озон. Важливим доповненням до конвенції став Монреальський протокол 1987 року, який детально регламентує поступове скорочення викидів шкідливих хімікатів. Протокол став основним інструментом для досягнення цілей охорони озонного шару [9].

Монреальський протокол, завершений у 1987 році, є глобальною угодою щодо захисту озонного шару стратосфери шляхом поступового припинення виробництва та споживання озоноруйнівних речовин (ОРВ). ОРВ – це речовини, які зазвичай використовуються в таких продуктах, як холодильники, кондиціонери, вогнегасники та аерозолі. Монреальський протокол виявився інноваційним та успішним, і це перший договір, який отримав загальну ратифікацію всіма країнами світу. Завдяки цій участі в усьому світі Монреальський протокол стимулював глобальні інвестиції в альтернативні технології, багато з яких розроблені компаніями США, і поставив озонний шар, який перебував у небезпеці, на шлях відновлення [9].

Озонний шар фільтрує шкідливе ультрафіолетове випромінювання, яке пов'язане зі збільшенням поширеності раку шкіри та катаракти, зниженням продуктивності сільського господарства та порушенням морських екосистем. Сполучені Штати ратифікували Монреальський протокол у 1988 році та приєдналися до всіх п'яти наступних поправок до Протоколу. Сполучені Штати були лідером у рамках Протоколу протягом усього часу його існування та вжили рішучих внутрішніх заходів для поступового припинення виробництва та споживання ОРВ, таких як хлорфторвуглеці (ХФВ) і галони. Поступова відмова від ОРВ запобігла додатковому підвищенню температури на 2,5 °C до кінця цього століття, а також захистила людей від шкідливого ультрафіолетового випромінювання. У разі повного виконання Монреальського протоколу, за оцінками Агентства з охорони навколишнього середовища США (EPA), американці, народжені між 1890 і 2100 роками, повинні уникнути 443 мільйонів випадків раку шкіри, приблизно 2,3 мільйона смертей від раку шкіри та більше 63 мільйонів випадків катаракти. , з ще більшими перевагами в усьому світі. Група наукової оцінки Монреальського протоколу оцінює, що з впровадженням Монреальського протоколу світова спільнота очікує майже повне відновлення озонного шару до середини 21 століття [9].

Відтак Сполучені Штати відіграли важливу роль у переговорах щодо Монреальського протоколу. У 1970-х роках почали з'являтися докази того, що фреони, які використовуються в повсякденних побутових виробках, таких як кондиціонери та холодильники, виснажують захисний озонний шар Землі та збільшують рівень ультрафіолетового випромінювання, що досягає поверхні нашої планети. Сполучені Штати разом із союзниками та зацікавленими сторонами виступали за жорсткий контроль над виробництвом і споживанням ОРВ, сприяли міжнародній співпраці та досягли консенсусу щодо поступової відмови від ОРВ. Сенат США одностайно схвалив ратифікацію США Монреальського протоколу в 1988 році, і договір продовжував отримувати підтримку обох партій протягом більше тридцяти років. Протягом своєї історії Монреальський протокол отримав підтримку переважної більшості представників промисловості США, а також захисників навколишнього середовища.

Завдяки зусиллям міжнародної спільноти, викиди хлорфторвуглеців значно зменшились, і озонний шар

почав відновлюватися. Конвенція та її протокол стали моделлю успішної міжнародної екологічної співпраці.

Україна приєдналась до Віденської конвенції про охорону озонового шару та Монреальського протоколу до неї у 1986 році [10].

Встановлення світових стандартів охорони атмосферного повітря та забезпечення повітряного простору відбувається у ряді міжнародно-правових актах.

Одним із таких актів є Конвенція про транскордонне забруднення повітря на великі відстані (1979 р.) [11]. Конвенція про транскордонне забруднення повітря на великі відстані (1979 р.) є міжнародним договором, спрямованим на зменшення та контроль забруднення повітря, яке перетинає національні кордони та має негативний вплив на довкілля й здоров'я людей. Це перший міжнародний правовий інструмент, присвячений вирішенню проблем транскордонного забруднення атмосфери. Метою Конвенції про транскордонне забруднення повітря на великі відстані (1979 р.) визначено : зменшення, контроль і запобігання транскордонному забрудненню повітря; створення рамок для співпраці між країнами в галузі охорони повітря. Конвенція про транскордонне забруднення повітря на великі відстані (1979 р.) підписана у 1979 році та набрала чинності у 1983 році.

На сьогодні Конвенцію ратифікували понад 50 країн, зокрема всі держави-члени Європейського Союзу, США, Канада, а також у 1980 році було ратифіковано Україною.

Відповідальна організація за реалізацію Конвенції про транскордонне забруднення повітря на великі відстані (1979 р.) є Європейська економічна комісія ООН (ЄЕК ООН). На реалізацію Конвенції про транскордонне забруднення повітря на великі відстані (1979 р.) було ухвалено : протокол про скорочення викидів сірки (1985, Гельсінкі); протокол про контроль над окислами азоту (1988, Софія); протокол про важкі метали (1998, Орхус); протокол про забруднювачі, що мають довгий час існування (POPs) (1998, Орхус); Гетеборзький протокол (1999) про скорочення кислотних опадів, евтрофікації та озону.

Реалізація Положення Конвенції про транскордонне забруднення повітря на великі відстані (1979 р.) спрямовані: на зменшення викидів забруднювачів, таких як сірка, окисли азоту, важкі метали, та органічних сполук, що мають довгий час існування; на покращення якості повітря в Європі та інших регіонах, де діє Конвенція про транскордонне забруднення повітря на великі відстані (1979 р.) [12].

Наступним актом, на які необхідно звернути увагу на положення Рамкової Конвенції ООН про зміни клімату, в якій зазначається, що «Несприятливі наслідки зміни клімату».

Рамкова конвенція ООН про зміну клімату (РКЗК ООН), прийнята у 1992 році, є міжнародною угодою, спрямованою на боротьбу з глобальним потеплінням і його наслідками [13]. У тексті Конвенції термін «несприятливі наслідки зміни клімату» визначається як суттєві зміни у природних, соціальних або економічних системах, спричинені кліматичними змінами, що завдають шкоди здоров'ю, безпеці людей, функціонуванню економіки або екосистемам. Ці наслідки включають підвищення рівня моря, зміну режиму опадів, екстремальні погодні явища (штормові хвилі, посухи), втрату біорізноманіття та ризики для продовольчої безпеки. Рамкова конвенція ООН про зміну клімату (РКЗК ООН), прийнята у 1992 році, наголошує на необхідності міжнародної співпраці для стабілізації концентрації парникових газів та адаптації до впливу кліматичних змін, щоб уникнути цих небезпечних наслідків.

РКЗК ООН, прийнята у 1992 році на Саміті Землі в Ріо-де-Жанейро, є міжнародною угодою, яка закладає основу для глобальної боротьби зі зміною клімату. Метою РКЗК ООН є стабілізація концентрацій парникових газів у атмосфері на рівні, який запобігав би небезпечному впливу на кліматичну систему, що повинно здійснюватися

в термінах, які дозволяють екосистемам адаптуватися природним чином, забезпечують продовольчу безпеку та не загрожують економічному розвитку. До зобов'язань сторін РКЗК ООН, прийнятої у 1992 році, визначено: розробку, прийняття та виконання національних програм зі скорочення викидів парникових газів; забезпечення моніторингу кліматичних змін та їх впливу; сприяння розвитку екологічно чистих технологій і впровадження практик адаптації до зміни клімату. РКЗК ООН, прийнята у 1992 році на Саміті Землі в Ріо-де-Жанейро, визнає різні рівні відповідальності держав за зміни клімату, що полягають у : скороченні викидів парникових газів; створенні технічної та фінансової підтримки для впровадження заходів адаптації. Інституційною структурою РКЗК ООН, прийнятої у 1992 році, складають: Конференція Сторін (КС), що є найвищим органом, який збирається щорічно для обговорення прогресу та прийняття рішень; Секретаріат РКЗК ООН, що відповідає за координацію та забезпечення роботи Конвенції. РКЗК ООН спричинило прийняття ряду міжнародних угод: Кіотського протоколу (1997) [14], що встановлює конкретні зобов'язання щодо скорочення викидів; Паризької угоди (2015), що передбачає глобальні дії для обмеження підвищення середньої температури на планеті до 1,5–2°C [15].

Наступним актом міжнародного значення є Орхуська конвенція 1998 року [16]. Орхуська конвенція 1998 року (повна назва – Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в ухваленні рішень та доступ до правосуддя щодо питань, що стосуються навколишнього середовища) була підписана 25 червня 1998 року в місті Орхус, Данія, на пан'європейському рівні під егідою ООН. Цей міжнародний договір має велике значення для захисту прав людини та сприяє розвитку прозорості, підзвітності та громадянської участі у питаннях охорони навколишнього середовища. Конвенція була прийнята в рамках Конвенції ООН про охорону навколишнього середовища та розвиток (Ріо-де-Жанейро, 1992), намагаючись забезпечити реальне включення громадськості у процеси прийняття рішень, що стосуються довкілля.

Основною метою Орхуської конвенції є забезпечення трьох основних прав громадян, які стосуються екологічних питань: доступ до екологічної інформації; участь громадськості в ухваленні рішень щодо охорони довкілля; доступ до правосуддя в разі порушення прав громадян у екологічній сфері [16].

Відповідно до Орхуської Конвенції встановлюється, що доступ до інформації про стан використання природних ресурсів має бути гарантований державою забезпечити громадян доступом до широкого спектру екологічної інформації. При цьому під екологічною інформацією розуміються відомості про стан навколишнього середовища, заходи, що впливають на довкілля, плани й програми, які можуть мати екологічний вплив, а також інформацію про діяльність, що стосується управління природними ресурсами та екологічними проблемами. Зокрема, громадяни мають право запитувати інформацію у державних органів, і ці запити повинні бути задоволені у встановлені терміни. Орхуська конвенція вимагає, щоб держави забезпечили можливість громадськості брати участь у процесах ухвалення рішень, що стосуються охорони довкілля, що включає участь у обговореннях проєктів, що можуть мати екологічний вплив, таких як будівництво великих інфраструктурних об'єктів чи діяльність, яка може спричинити зміну екологічного стану території. Орхуська конвенція зобов'язує країни проводити публічні консультації та оприлюднювати проєкти, які потребують оцінки впливу на навколишнє середовище [15].

Одним з важливих аспектів Орхуської конвенції є право громадян звертатися до суду, якщо вони вважають, що їх права на доступ до інформації, участь у процесах прийняття рішень або доступ до правосуддя були пору-

шені. Реалізація механізмів захисту інтересів громадян пов'язується із настанням випадків, коли державні органи не виконують свої зобов'язання щодо охорони навколишнього середовища, встановлені відповідно до норм екологічного законодавства.

Орхуська конвенція стала важливим кроком до розвитку екологічного правознавства та створення основи для демократії, що активно включає громадян у процеси управління навколишнім середовищем, що функціонально сприяє забезпеченню сталого розвитку, а також сприяє підвищенню рівня прозорості в діяльності урядів, заохочуючи їх до дотримання екологічних стандартів і міжнародних зобов'язань.

Орхуська конвенція є обов'язковою для країн, які її підписали, і повинна бути інтегрована в національне законодавство. Підписантами Орхуської конвенції є країни Європи, а також інші держави, що входять в регіон Європи, Кавказу та Центральної Азії. Це визначила її значення як важливого інструменту для реалізації прав громадян у питаннях навколишнього середовища, а також для посилення міждержавного співробітництва [15].

Таким чином, Орхуська конвенція 1998 року є важливим кроком у розвитку права на навколишнє середовище та прав людини, забезпечуючи громадянам доступ до екологічної інформації, участь у прийнятті рішень і доступ до правосуддя. Вона сприяє демократичним процесам та розвитку сталого управління природними ресурсами, підвищуючи рівень екологічної свідомості в суспільстві і зміцнюючи захист навколишнього середовища.

Важливим у сфері охорони атмосферного повітря та безпеки повітряного простору є Кіотський протокол до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, який був прийнятий 11 грудня 1997 року та у зв'язку зі складним процесом ратифікації набув чинності 16 лютого 2005 року. Кіотський протокол – це міжнародна угода, прийнята в 1997 році в японському місті Кіото на третій конференції Сторін Рамкової конвенції ООН про зміну клімату (РКЗК). Метою протоколу було зниження глобальних викидів парникових газів, що сприяють змінам клімату, і забезпечення стійкості планети до цих змін. Протокол набув чинності 16 лютого 2005 року і став першим міжнародним правовим документом, що встановлював обов'язкові зобов'язання для розвинутих країн щодо скорочення викидів парникових газів.

Згідно з Кіотським протоколом, індустриально розвинуті країни та країни з перехідною економікою зобов'язалися скоротити викиди парникових газів на середньому рівні на 5,2% порівняно з рівнями 1990 року в період з 2008 по 2012 роки. Це скорочення мало бути досягнуте шляхом різних заходів, таких як поліпшення енергоефективності, використання чистих енергетичних технологій, впровадження систем торгівлі викидами, зниження викидів від лісового господарства та інші методи.

Одним із важливих інструментів Кіотського протоколу була система торгівлі квотами на викиди, яка дозволяла країнам купувати та продавати права на викиди, що давало можливість країнам, що не змогли виконати свої зобов'язання, купувати квоти від інших країн. Такий механізм дозволяв досягти економічно вигідного скорочення викидів, особливо для країн, де ці скорочення могли бути досягнуті з меншими витратами.

Протокол також запровадив механізм «спільного виконання», який дозволяв країнам співпрацювати для реалізації проектів зі скорочення викидів у інших країнах, а також механізм «чистого розвитку», що дозволяв країнам реалізовувати проекти з низькими викидами, за що вони отримували кредити, які могли бути використані для виконання зобов'язань.

Однак Кіотський протокол мав і недоліки. Одним з головних було те, що країни, що розвиваються (наприклад, Китай та Індія), не мали обов'язкових зобов'язань щодо скорочення викидів. Крім того, США, одна з найбільших країн-викидників, відмовилися від протоколу, що значно знизило ефективність угоди.

У 2012 році завершився перший період дії протоколу. Наступним кроком стало підписання Паризької угоди в 2015 році, яка передбачала більш широкий підхід до боротьби зі змінами клімату і включала всі країни світу.

Також варто звернути увагу на Паризьку хартію 2015 року, яка є важливим міжнародно-правовим актом у сфері охорони атмосферного повітря та забезпечення безпеки повітряного простору. Паризька хартія 2015 року, офіційно відома як Паризька угода, є міжнародною угодою в межах Рамкової конвенції ООН про зміну клімату (РКЗК ООН). Вона була прийнята 12 грудня 2015 року на 21-й Конференції сторін (COP21) у Парижі та набула чинності 4 листопада 2016 року. Паризька угода має за мету обмежити глобальне підвищення температури цього століття, що полягає у досягненні цілі із зменшення температурного рівня атмосферного повітря менше ніж на 2°C у порівнянні з доіндустріальним рівнем, а також у прагненні обмежити підвищення до 1,5°C, оскільки це значно зменшить ризики та негативні впливи зміни клімату [16]. Ключові положення Паризької хартії 2015 року полягають у: визначенні зобов'язання кожної країни щодо розробки та виконання планів щодо скорочення викидів парникових газів, які мають переглядатися кожні 5 років на засадах добровільності та самостійності обсягів; досягненні глобального балансу викидів, що у довгостроковій перспективі полягає у пропорційності між антропогенними викидами парникових газів і поглинанням цих газів у другій половині століття (вуглецева нейтральність); у фінансуванні заходів із боротьби зі зміною клімату, що пов'язується із зобов'язаннями розвинених країн щодо виділення фінансових ресурсів країнам, що розвиваються, для впровадження заходів із адаптації до зміни клімату та пом'якшення її наслідків; в установленні механізмів для моніторингу, звітності та перевірки виконання зобов'язань.

Паризьку хартію 2015 року є юридично обов'язковою для країн, які її ратифікували, хоча конкретні цілі зменшення викидів – добровільні. Усі країни мають регулярно звітувати про свої зусилля та досягнення.

Таким чином, Паризька хартія 2015 року стала поворотним моментом у глобальних зусиллях із боротьби зі зміною клімату. Вона об'єднала майже всі країни світу навколо спільної мети: зберегти кліматичну стабільність, забезпечуючи екологічну та економічну стійкість [16].

Але при цьому реалізації Паризької хартії 2015 року зустрічає ряд викликів у своїй реалізації, що полягають у недостатності фінансування для країн, що розвиваються, зокрема, у період із 2017 року по 2021 рік через тимчасовий вихід із неї США відбулось її недофінансування. Крім того проблематика реалізації Паризької хартії 2015 року полягає у вирішенні проблеми задоволення потреби в швидшому переході на відновлювані джерела енергії.

Паризька угода 2015 року залишається фундаментальною основою для міжнародних зусиль зі зменшення впливу зміни клімату.

Висновок. Отже, пріоритетний захист у зазначених документах відводиться захисту права особи на безпечне довкілля, що корелюється із чинним Директивами ЄС, зокрема, з положеннями: Директиви 2008/50/ЄС «Про якість атмосферного повітря та чистіше повітря для Європи» [17]; Директиви 2004/107/ЄС щодо миш'яку, кадмію, ртуті, нікелю та поліциклічних ароматичних вуглеводнів у навколишньому повітрі [18]; Директиви 2004/42/ЄС про обмеження викидів летких органічних сполук через використання органічних розчинників у певних фарбах і лаках та продуктах повторної обробки автомобілів та про внесення змін до Директиви 1999/13/ЄС [19]; Директиви 1999/32/ЄС щодо зменшення вмісту сірки у певних видах рідкого палива (вносить зміни до Директиви 93/12/ЄС) [20]; Директиви 94/63/ЄС стосовно контролю викидів летких органічних сполук (ЛОС), що виникають зі сховищ бензину та при його транспортуванні з терміналів до сервісних станцій [21] та багато інших.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Декларація Конференції Організації Об'єднаних Націй з проблем оточуючого людину середовища URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_454#Text
2. Коломоєць Т.О., Колпаков В.К., Лєгеца Ю.О. Довкілля як об'єкт адміністративно-правової охорони. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. №1. С. 300-302
3. Юринець Ю.Л. Європеїзація адміністративного права України у сфері охорони культурних прав громадян: автореф. дис. ... докт. юрид. наук. спец. 12.00.07. Дніпро, 2017. 40 с.
4. Турос О.І. Шляхи гармонізації діяльності санепідслужби з вимогами Європейської Союзу в галузі гігієни атмосферного повітря / О.І. Турос. *Актуальні питання гігієни та екологічної безпеки України (другі марзевські читання)*: зб. тез доп. наук.-практ. конф. Київ, 2006. С. 212-213.
5. Про систему громадського здоров'я: Закон України від 6 вересня 2022 року № 2573-IX. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#Text>
6. The global water quality database GEMStat. <https://gemstat.org/about/>
7. Global Environment Monitoring System (GEMS) / Food Contamination Monitoring and Assessment Programme. <https://www.who.int/teams/nutrition-and-food-safety/databases/global-environment-monitoring-system-food-contamination>
8. The Vienna Convention for the Protection of the Ozone Layer. <https://ozone.unep.org/treaties/vienna-convention>
9. The Montreal Protocol on Substances That Deplete the Ozone Layer. <https://www.state.gov/key-topics-office-of-environmental-quality-and-transboundary-issues/the-montreal-protocol-on-substances-that-deplete-the-ozone-layer/>
10. Про прийняття Українською РСР Віденської конвенції про охорону озонного шару: постанова Ради Міністрів УРСР від 20 травня 1986 року № 188. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KP860188?an=2>
11. Convention on Long-Range Transboundary Air Pollution (1979). https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtmsg_no=XXVII-1&chapter=27&clang=en
12. UN Framework Convention on Climate Change. <https://www.eesc.europa.eu/pt/initiatives/un-framework-convention-climate-change>
13. Київський протокол до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_801#Text
14. Про ратифікацію Паризької угоди: Закон України від 14 липня 2016 року № 1469-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1469-19#Text>
15. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля. URL.: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015#Text
16. Паризька угода 2015 року. URL.: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_161#Text
17. Директива 2008/50/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 21 травня 2008 року про якість атмосферного повітря та чистіше повітря для Європи. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_950#Text
18. Directive 2004/107/EC of the European Parliament and of the Council of 15 December 2004 relating to arsenic, cadmium, mercury, nickel and polycyclic aromatic hydrocarbons in ambient air. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32004L0107>
19. Directive 2004/42/CE of the European Parliament and of the Council of 21 April 2004 on the limitation of emissions of volatile organic compounds due to the use of organic solvents in certain paints and varnishes and vehicle refinishing products and amending Directive 1999/13/EC. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32004L0042>
20. Council Directive 1999/32/EC of 26 April 1999 relating to a reduction in the sulphur content of certain liquid fuels and amending Directive 93/12/EEC. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:31999L0032>
21. European Parliament and Council Directive 94/63/EC of 20 December 1994 on the control of volatile organic compound (VOC) emissions resulting from the storage of petrol and its distribution from terminals to service stations <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:31994L0063>